

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(кафедра філологічних дисциплін
навчально-наукового інституту педагогіки і психології)

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Київський університет імені Бориса Грінченка (факультет педагогічної освіти)
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янука» (Рівне)

«Мова й література у проєкції різних наукових парадигм»

Матеріали

**XIV Всеукраїнської студентсько-викладацької
науково-практичної конференції**

**21 квітня 2023 року
Полтава**

Міністерство освіти і науки України

**ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (кафедра філологічних дисциплін
навчально-наукового інституту
педагогіки і психології)**

**Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради**

**Київський університет імені Бориса Грінченка
(факультет педагогічної освіти)**

**ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» (Рівне)**

Матеріали

**XIV Всеукраїнської студентсько-викладацької
науково-практичної конференції**

***«Мова й література у проєкції
різних наукових парадигм»***

21 квітня 2023 року

Полтава

УДК 80 (063)
М-74

Рецензенти:

Мельник Лариса Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Нежива Людмила Львівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти факультету педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка;

Цінько Світлана Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

М–74. **Мова** й література у проєкції різних наукових парадигм : матеріали XIV Всеукр. студ.-викл. наук.-практ. конф. (21 квітня 2023 р., м. Полтава) / ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава, 2023. 373 с.

До збірника увійшли матеріали XIV Всеукраїнської студентсько-викладацької науково-практичної конференції «Мова й література у проєкції різних наукових парадигм».

Для науковців, учителів, студентів, учнів шкіл усіх типів, абітурієнтів, широкого кола читачів.

УДК 80 (063)

Рекомендовано до друку
рішенням вченої ради Державного закладу «Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)
(протокол № 10 від 26 травня 2023 р.).

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Заключна книга з циклу «Хроніки Нарнії» під назвою «Остання битва» носить апокаліпсичний характер, оскільки описує загибель Нарнії. Головні герої засмучені, але коли потрапляють до країни Аслана, то їм вона здається дуже схожою на Нарнію, і навіть краща. Тут Льюїс через професора Дигору заявляє, що друзям не треба засмучуватись із-зі загибелі Нарнії, тому що все важливе від неї, є в країні Аслана. Змінюючи свій образ, Аслан постає перед дорослими дітьми Певенсі і їх друзями, вже не левом. Цим закінчується весь казковий цикл Клайва Стейплза Льюїса [3]. Тут помітними стали ремінісценції не тільки Біблії, але й скандинавських саг про кінець світу (Рагнарьок).

Отже, «Хроніки Нарнії» – це якісний, пригодницький цикл книг, де автор використовує казковий і легендарний простір, створює магічний світ, у якому здійснюються пригоди героїв. Модифікація казкового простору дозволяє Льюїсу створити унікальні історії і показати їх розумно і не нав'язливо, не викликаючи роздратування навіть у самих недовірливих юних читачів. Тож ці книги залишатимуться актуальними ще багато років. Сам Льюїс говорив: «Я написав те, що мені хотілося прочитати. Люди цього не писали, довелося самому».

Література

1. **Джи Дж.** Зміст «Хроніки Нарнії». URL: <https://dovidka.biz.ua/hroniki-narniyi-skorochocho/> 2. **Сенс** твору «Хроніки Нарнії». URL: <https://moyaosvita.com.ua/literatura/sens-tvoru-xroniki-narni%D1%97/> 3. **Хроніки Нарнії.** Сюжет, короткий зміст, історія написання. URL: <https://tureligious.com.ua/khroniky-narnii/>

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПРОМОВИ ОЛЕКСАНДРА МИХЕДА «МОВА ВІЙНИ»

Романова Ірина Василівна,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри української
лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального
закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті досліджуються лінгвостилістичні засоби промови Олександра Михеда «Мова війни». Кількісно серед них найбільше метафор (сам заголовок можна потрактувати як багатошарову метафору). Маємо приклади метонімії, одиничні варіанти порівняння, риторичного запитання. Важливими стилістичними засобами привертання уваги є анафори, алітерація та асонанс.

8 жовтня 2022 року на 29-му Львівському міжнародному BookForum письменник, літературознавець, куратор мистецьких проєктів, член Українського ПЕН і солдат ЗСУ Олександр Михед виголосив промову «Мова війни» [1]. Російсько-українська війна як межова ситуація потребує осмислення провідних науковців та митців. У промові, яку ми простудіювали, маємо авторську візію впливу цього випробування на життя нашої спільноти, а тому цей текст є важливим об'єктом цього лінгвістичного дослідження.

Мета – проаналізувати лінгвостилістичні засоби означеної промови.

Заголовок виступу О. Михеда має полісемантичне звучання й прочитується як багатошарова метафора:

1) спілкування, що в умовах війни вимагає від учасників стислості та максимальної простоти з метою зекономити час;

2) злочини агресора проти українського народу (у промові є згадка автора про те, що під час повномасштабного вторгнення у його будинок прилетів російський снаряд і знищив його. Цей епізод є поширеним за цієї агресії й розкриває загальну ситуацію бездомності, що, крім прямого значення, має ще один вимір – ментальний);

3) фрази, за допомогою яких люди прощаються.

Зауважимо, що в тексті війна метафоризується через такі авторські відповідники: «зарубки трагедій», «мартиролог знищених міст і культурних пам'яток». Червоний колір – супутник війни – асоціюється з кров'ю: «Ті, хто їхали тієї ночі майже повністю паралізованими дорогами рідної країни, точно пам'ятають, якою кривавою була повня тієї ночі. Ніколи до того і, сподіваюсь, більше ніколи знову, я не побачу такого місяця, що наче кровожерно прихилився до землі і його обличчя заляпало кров'ю»; «Тисячі вимушених переселенців, які, можливо, вже ніколи не будуть займатися літературою, перекладом, мистецтвом, бо їм необхідно виживати. Або ж просто заново віднаходити цінність своєї творчої

*роботи у цьому залитому кров'ю багряному тумані війни» [1]. Для держави-агресора О. Михед добирає еквіваленти *людоджер, терорист, івалтівник, військовий злочинець*. Отож тема російсько-української війни розкриває низку питань, важливих для автора: життя і смерть, добро і зло, жертва і кат, гуманістична проблематика, митець і мистецтво, українська культура vs російська культура, ядерна війна. Ця проблематика корелює з такими онтологічними запитаннями, що порушує інтелектуал: *«Що таке життя під час повномасштабного вторгнення? <...> Що таке книжкова індустрія під час повномасштабного вторгнення? <...> Що ми робимо з мовою? Що мова може зробити з нами? <...> Що таке буття під час повномасштабного вторгнення?»* [1] По суті, текст «Мова війни» – це не тільки трансляція досвіду людини в ситуації буттєвої пастки, а й показ трансформацій, що відбуваються в душі українця. Власне, цей досвід є болючим, його проживають мільйони, а тому О. Михед щодо слова *«травма»* використовує персоніфікації *«говорить»* та *«не може мовчати»*. Як відомо, для того, щоб позбутися травми, треба її усвідомити та проговорити. На нашу думку, для О. Михеда як митця слова й саме написання цієї промови, і її виголошення виконують терапевтичну функцію.*

Варто наголосити, що кількісно в тексті маємо найбільше метафор. Серед них переважають іменникові: *«мова війни», «туман війни», «мапа внутрішніх тривог та переживань за друзів», «горизонт планування», «випробування геноцидом», «урівняння жертв і насильника», «реальність ретравматизації», «загроза маніакальної імперії», «торування шляху крізь пекло»*. Ці генітивні метафори виконують не називну функцію, а характеристичну. Так, про себе автор говорить: *«Я людина без минулого, з сумнівним теперішнім і неодмінно щасливим, але дуже далеким майбутнім»* [1]. Є приклади прикметникових метафор: *«кривава повня», «рубані фрази», «військовий злочинець», «людське зло», «злочинний крок», «ядерна зима», «ядерна весна»*. Дві останні метафори є антонімічними. На нашу думку, *«ядерна зима»* стає еквівалентною *«ядерній війні»* – символу загрози людському існування, тоді як *«ядерна весна»* – оновленню буття, консолідації вітаїстичного складника української спільноти. Аналіз засвідчив, що дієслівних метафор найменше: *«Продажі летять у прірву»*. *«Сотні книжок, що мали вийти цьогоріч, не побачать світ»*. *«Минає восьмий місяць*

вторгнення». «Мистецтво, звісно, може втішити». «Росіяни сплячуть українські книжки та зачищають книгозбірні від «ворожої» літератури» [1].

Щодо метонімії як різновидів переносних значень, то у промові маємо такі приклади: «Україна», «Росія», «Збройні Сили України», «видавництва», «окуповані території». Так, на початку автор використовує слово «Україна» у значенні «люди цієї держави» з метою відобразити загальну ситуацію розгубленості на початку війни: «24 лютого Україна прокидається від вибухів, дзвінків і повідомлень...» [1] Крім цих прикладів, простежуємо нагромадження метонімії у межах одного речення: «Я не можу звикнути до думки, що після Душвіца, Нагасаки, після Гіросіми, після Бучі, Ізюма та Маріуполя – є життя» [1]. Тут ідеться про перенесення за суміжністю: замість назв міст актуалізуються трагічні події Другої світової війни (концтабір, ядерні бомбардування), а також злочини окупантів в Україні 2022 року.

В аналізованому тексті ми помітили одиничне використання порівняння – простого тропу: «Мова війни – пряма, як наказ, що не може мати подвійного трактування чи якому необхідне яесь уточнення» [1]. Крім цього, О. Михед уживає риторичне запитання так само один раз: «Дедлайни проєктів за кілька місяців. Ви серйозно?» [1]

Цікавим вважаємо речення, що містить поєднання таких засобів, як алітерація та асонанс: «Ми з дружиною Оленою четвертий рік живемо в містечку Гостомель, поблизу нас, у Бучі, менше року, у новому помешканні живуть мої батьки» [1]. Цей приклад привертає увагу реципієнта, так само, як і використання стилістичного засобу повторення. Прикметно, що у промові в межах кількох речень маємо такі анафори: «Коли я пишу цей текст, приходить повідомлення від мого друга, який вступив до лав Збройних Сил.

Він вирушає на завдання, з якого живими повернуться не всі. Він просить передати дружині і дітям слова любові та якщо з ним щось станеться – це не помилка. Він свідомий того, куди вони вирушають. Але все це не намарно. Все це має сенс.

Він любить музику. Комунікує музикою. Він надсилає посилання на трек, під який він йтиме в бій.

Коли пишуть ці рядки, на ринімі грає цей трек. AC/DC Thunderstruck» [1].

Особливої уваги в аналізованому тексті потребує заключна частина: «Окуповані території будуть вільні. Росія – покарана. І зло не забуде» [1]. На наше переконання, вона перегукується з фінальними частинами промов Катона Старшого, які він завершував знаменитою фразою: «Карфаген має бути зруйнований».

Отже, промова О. Михеда «Мова війни» слугує вдячним матеріалом для дослідження лінгвостилістичних засобів. Панорамність проблематики створює плідну площину для подальших філософських, культурологічних розвідок.

Література

1. **Михед О.** Мова війни. URL: <https://pen.org.ua/mova-vijni>
2. **Українська мова** : Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с. URL: <https://archive.org/details/UkrMovEnts/page/n823/mode/2up>

Секція 3

ХУДОЖНЯ ПРОБЛЕМАТИКА ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ І ЮНАЦТВА

ОБРАЗНА СИСТЕМА ТА СИМВОЛІКА РОМАНУ «МАЙСТЕР КОРАБЛЯ» Ю. ЯНОВСЬКОГО

Віценя Яна Григорівна,

магістрантка спеціальності 014 «Середня освіта

(Українська мова і література)»

навчально-наукового інституту філології та історії

Глухівського національного педагогічного університету імені

Олександра Довженка

Науковий керівник –

кандидат філологічних наук,

ст. викладач **Клейменова Т. В.**

ЗМІСТ

Секція № 1. Мова як культурно- та етноутворювальний код	
<i>Кісіль Д. А. Прізвище як культурно- та етноутворювальний код українців</i>	3
<i>Лакєєва В. В. Діалогічність українського фольклорного тексту</i>	10
<i>Маркотенко Т. С. Акцентуація займенників української мови</i>	14
<i>Смотрицька О. Ю. Біблійні символи у лінгвокультурологічному дискурсі</i>	20
<i>Шереметьєва А. С. Формування лексико-народознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи</i>	25
Секція № 2. Функціонування мовних одиниць у дискурсі	
<i>Каліш В. А. Мовностилістичні засоби вербалізації концепту «щастя» у творчості Ліни Костенко</i>	29
<i>Митько В. М. Мовні засоби вербалізації концепту «російсько-українська війна» (на матеріалі текстів ЗМІ)</i>	34
<i>Подлєсна Д. А. Модифікація простору в тексті «Хроніки Нарнії» К. С. Льюїса</i>	39
<i>Романова І. В. Лінгвостилістичні засоби промови Олександра Михеда «Мова війни»</i>	42
Секція № 3. Художня проблематика літературних творів для дітей та юнацтва	
<i>Віценя Я. Г. Образна система та символіка роману «Майстер корабля» Ю. Яновського</i>	46
<i>Кизилова В. В. Внесок В. Нестайка в розвиток теми школи в українській літературі для дітей та юнацтва</i>	51
<i>Козаченко Ю. В. Українська література для дітей та юнацтва в сучасному інформаційному просторі</i>	55
<i>Козловська Є. Є. Наукове осмислення проблем української літератури для дітей та юнацтва: від зародження до сьогодення</i>	61
<i>Насвіт В. І. Сучасне прочитання класичної літератури (на прикладі аналізу спадщини М. Коцюбинського для дітей)</i>	65
<i>Нижня А. В. Кулінарні особливості української кухні у повісті І. С. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»</i>	70

<i>Ніколаєнко В. М., Дишко Ю. В. Художній простір роману М. Гримич «Клавка»</i>	76
<i>Харчук Т. А. Значення художніх творів природознавчої тематики для розвитку екологічної грамотності здобувачів загальної середньої освіти</i>	81
<i>Цалапова О. М. Сучасна анімалістика для дітей</i>	87

Секція № 4. Українська і зарубіжна література: історико-літературний, компаративний аспекти дослідження

<i>Біжко С. А. Жанрові особливості роману Т. й О. Литовченків «Книга жахиття. 1932–1938»</i>	92
<i>Горбач Н. В., Асатрян С. А. Поетика візуального екфразису в новелі В. Габора «Драбина до небес»</i>	97
<i>Горбач Н. В., Лук'яненко І. М. Біблійний сюжетно-образний матеріал у книзі Ю. Андруховича «Листи в Україну»</i>	102
<i>Клейменов І. В. Образ України у збірці «Палімпсести» В. Стуса</i>	107
<i>Мищенко С. Ю. Роман Б. Шухтера «Пора вітрів»: етнічна ідентичність персонажа в умовах конфліктогенного культурного пограниччя</i>	112
<i>Ніколаєнко В. М., Дімітрова Є. П. Новела М. Мигаля «Царські серезжки»: поетикальні особливості осмислення теми великого голоду</i>	115
<i>Смирнов О. В. Аксиологічні домінанти поеми Ю. Тарнавського «У РА НА» крізь призму подій голодомору</i>	119
<i>Топчій Є. О. Тема України в історіософській поезії Є. Маланюка</i>	123
<i>Чернишова Н. В. Художні особливості постмодерністської прози Джона Фаулза</i>	128

Секція № 5. Проблеми дошкільної лінгводидактики й спеціальної освіти

<i>Борисова Д. С. Художньо-мовленнєва діяльність як фактор впливу на емоційний розвиток дитини</i>	133
<i>Данільченко О. В. Вплив фольклорних текстів на розвиток виразності мовлення дошкільників</i>	138
<i>Дирдіна Д. С. Лінгводидактичні засади розвитку діалогічного мовлення дошкільників</i>	142